

โครงสร้างประชากร และการเปลี่ยนแปลง

ศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์ ประสาทกุล และ รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทมา ว่าพัฒน์วงศ์
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

**“อีก 40 ปีข้างหน้า เป็นไปได้ที่ประเทศไทย
จะมีผู้สูงอายุมากกว่าเด็ก ถึงเกือบ 2 เท่า”**

ขนาดของประชากรไทยมีอัตราการเพิ่มที่ต่ำมากในปัจจุบัน และมีแนวโน้มว่าจะหยุดขยายตัวในอีกไม่เกิน 20 ปี ข้างหน้า จากการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของประชากร เป็นที่แน่ชัดว่า คนไทยจะยังมีอายุเฉลี่ยสูงขึ้น และประเทศไทย จะกลายเป็น “สังคมผู้สูงอายุ” โดยสมบูรณ์

ในรอบศตวรรษที่ผ่านมา ขนาดประชากรของไทย ได้ขยายใหญ่ขึ้นอย่างมาก สำหรับประชากรครั้งแรก เมื่อปี 2453 นับจำนวนประชากรในราชอาณาจักร ได้เพียง 8 ล้านคน ประชากรไทยเพิ่มเป็น 26 ล้านคน ในปี 2503 และเพิ่มขึ้นถึง 65.9 ล้านคน ตามผลการทำสำมะโนประชากรครั้งสุดท้ายในปี 2553 (รายงานผลล่วงหน้า)

ในจำนวนนี้ มีจำนวนประชากรที่ไม่มีสัญชาติไทย อยู่มากถึง 2.7 ล้านคน ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา ประชากรไทยได้เพิ่มช้าลงอย่างมาก อันเป็นผลมาจาก อัตราเกิดแต่ละปีได้ลดลงอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันอัตรา เพิ่มประชากรของประเทศไทยอยู่ที่เพียงร้อยละ 0.8 เท่านั้น ต่ำกว่าอัตราเพิ่มกว่าร้อยละ 3 เมื่อ 40 ปีก่อน อย่างมาก ทั้งยังมีแนวโน้มว่าอัตราเพิ่มประชากรนี้จะลดต่ำลงไปอีกจนเหลือร้อยละ 0 ในอีกไม่เกิน 20 ปีข้างหน้า หลังจากนั้นอาจลดลงถึงขั้นติดลบก็เป็นได้

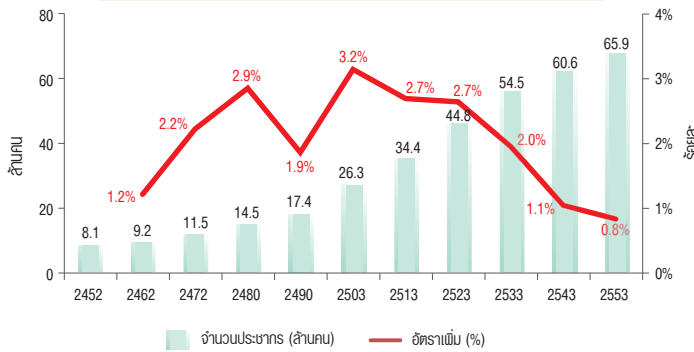
แม้ว่าขนาดประชากรไทยค่อนข้างจะคงตัวอยู่ที่ ประมาณ 65 ล้านคน แต่โครงสร้างอายุของประชากร กำลังเปลี่ยนไปอย่างมาก ในรอบ 50 ปีที่ผ่านมา ประชากรไทยเปลี่ยนโครงสร้างจากที่เคยเป็นประชากร วัยเยาว์มาเป็นประชากรสูงวัยแล้ว เมื่อปี 2503 ประชากร อายุ 65 ปีขึ้นไป มีอยู่ไม่ถึงร้อยละ 3 ปัจจุบันประชากร สูงอายุกลุ่มนี้มีมากถึงร้อยละ 7.9 หรือมีจำนวนประมาณ 5 ล้านคน ประชากรวัยเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ซึ่งเคย มีอยู่มากถึงร้อยละ 40 ในปี 2503 ได้ลดลงครึ่งหนึ่ง เหลือเพียงประมาณร้อยละ 20 ในปัจจุบัน การที่ภาวะ เจริญพันธุ์จะลดต่ำลงไปอีก และผู้คนจะมีชีวิตยืนยาวขึ้น จะทำให้ประชากรไทยมีอายุเฉลี่ยสูงขึ้นเรื่อยๆ

ในอนาคตอีก 40 ปีข้างหน้า ถ้าภาวะเจริญพันธุ์ ลดต่ำลงไปอีก ประชากรไทยจะประกอบด้วยเด็ก เพียง ประมาณร้อยละ 12 วัยแรงงานประมาณร้อยละ 65 และประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากถึงร้อยละ 23 หรือ ถึงเกือบ 1 ใน 4

การรักษาระดับอัตราเจริญพันธุ์ไม่ให้ลดต่ำลงไป และการเตรียมความพร้อมสู่สังคมสูงวัยเป็นมาตรการ สำคัญและท้าทายสำหรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง โครงสร้างประชากรไทย

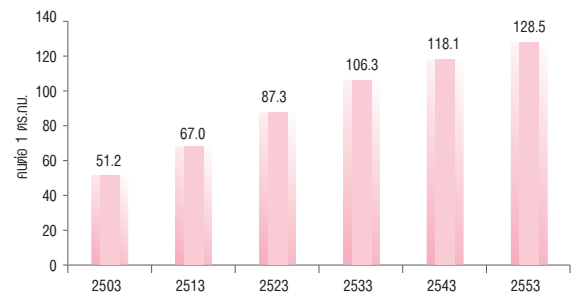
จำนวนประชากรและอัตราเพิ่มประชากรในประเทศไทย พ.ศ. 2452-2553

ที่มา: สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2503, 2513, 2523, 2533, 2543 และ พ.ศ. 2553 (รายงานผลล่วงหน้า)

หมายเหตุ: อัตราเพิ่มประชากรตามแสดงในรูป เป็นอัตราเพิ่มเฉลี่ยในช่วงเวลา 10 ปีของการทำสำมะโนประชากรและเคหะ ในขณะที่อัตราเพิ่มในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2550-2553) เมื่อคำนวณจากข้อมูลทะเบียนราษฎรอยู่ที่ประมาณร้อยละ 0.5

ความหนาแน่นประชากรในประเทศไทย พ.ศ. 2503-2553

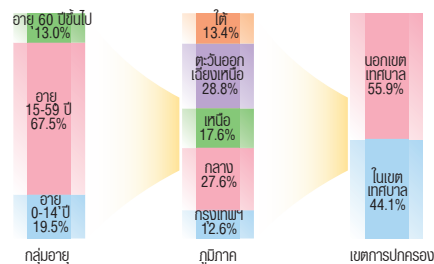
ภูมิภาค ความหนาแน่นประชากร ปี 2553 (คนต่อ 1 ตร.กม.)

ภูมิภาค	ความหนาแน่นประชากร ปี 2553 (คนต่อ 1 ตร.กม.)
กทม.	5,278.8
กลาง	177.7
เหนือ	68.6
ตะวันออก-เหนือ	112.3
ใต้	125.4
รวม	128.5

ความหนาแน่นประชากรในกรุงเทพฯ สูงกว่าความหนาแน่นประชากรโดยเฉลี่ยทั้งประเทศถึง 41 เท่า...

สัดส่วนประชากรในประเทศไทย พ.ศ. 2553 จำแนกตามกลุ่มอายุ ภูมิภาคและเขตการปกครอง

ประชากรในประเทศไทย พ.ศ. 2553 รวม 65.9 ล้านคน

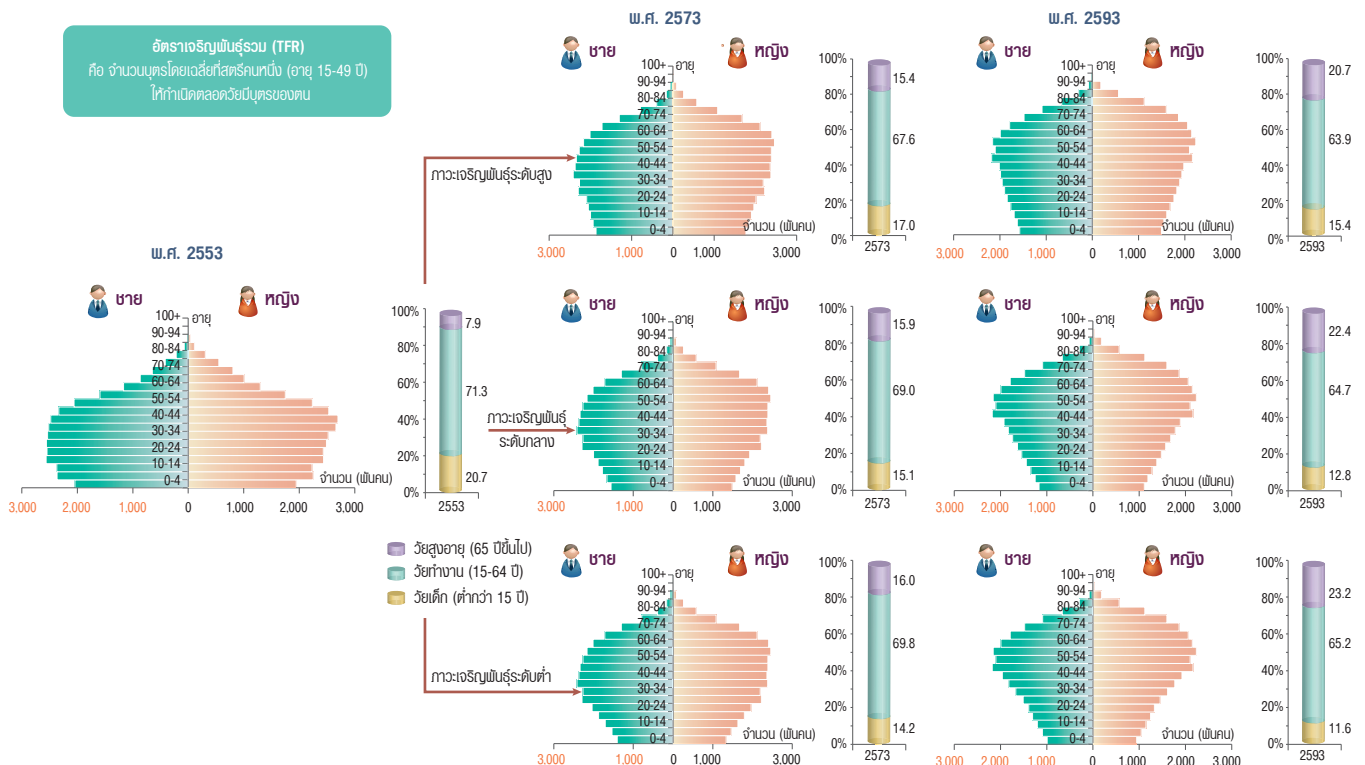

ที่มา: สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2553 (รายงานผลล่วงหน้า)

เพื่อบิดประชากรไทยในอีก 40 ปีข้างหน้าตามข้อสมมติภาวะเจริญพันธุ์ระดับต่างๆ และร้อยละของประชากรจำแนกตามวัย (กลุ่มอายุหลัก) พ.ศ. 2553 2573 และ 2593

อัตราเจริญพันธุ์รวม (TFR)

คือ จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยที่สตรีคนหนึ่ง (อายุ 15-49 ปี) ให้อำนาจตลอดวัยมีบุตรของตน

ที่มา: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

หมายเหตุ: 1) อัตราเจริญพันธุ์รวม (TFR) เมื่อ พ.ศ. 2593 ในภาวะเจริญพันธุ์ระดับสูง ปานกลาง และต่ำ เท่ากับ 1.65 1.45 และ 1.25 ตามลำดับ

2) วัยสูงอายุ ที่ใช้ในการคาดประมาณ กำหนดที่อายุ 65 ปีขึ้นไป

3) เนื่องจากเป็นการคาดประมาณจากข้อมูล สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2543 อาจทำให้ตัวเลขสัดส่วนประชากรใน พ.ศ. 2553 แตกต่างจากข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2553 ซึ่งยังไม่แล้วเสร็จสมบูรณ์ ณ ขณะจัดทำรายงานสุขภาพคนไทย